

SAGA
EGMONT

Onni Palaste

IRINA JA MANNERHEIM

Irina ja Mannerheim

Onni Palaste

Irina ja Mannerheim

SAGA Egmont

Irina ja Mannerheim

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1981, 2021 Onni Palaste and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727119205

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Päähenkilöt

Irina Simana, nuori ja soma karjalaistytö.

Herkko Simana, Irinan isä, ikuinen vapaustaistelija, sissi ja Mannerheimin uskottu.

Mari Mitronen, Irinan täti, topakka karjalaiseukko.

Sotapoliisi Körmy, paksuniskainen painijauros.

Kapteeni Kukkonen, siviilihallinnon paikallispäällikkö, epäsotilaallinen taiteilijatyyppe.

Etsivä Koski, eläkkeelle siirtynyt salapoliisi, Korniloffin ukko ja res.kersantti.

Eversti Nikula, tiedustelupalvelun pää Marskin esikunnassa, heikkous havannalaisiin.

Marsalkka Mannerheim, Suomen puolustusvoimain komentaja.

1

Pikaisesti silmäten Tsolma oli ihan tavallinen, pieni karjalaiskylä Itä-Karjalan sotatoimialueella. Varuskunta kätkei sisäänsä joukon ihmisiä, sotilaita ja siviilejä. Eräät sotilasyksiköt olivat majoittuneet – syöpäläisistä huolimatta – kylän harmaisiin hirsihökkeleihin, toiset kylän laitamille rakennettuihin parakkeihin.

Jos kuunteli sotilaiden keskinäisiä puheita, pääsi tietämään, minkälaisia mutterinkiristäjiä ja kuolemankyytimiehiä kylässä majaili. Tavallisen mosurin kiusana ratsasteli viskaaleja ja muita hyvänpäivänkauppiaita, joille vanhemman jermun käsi nousi tervehdykseen kovin hitaasti. Monenlaista muuta syöttilästä, lähettiä ja elättiä, muonajeesusta ja kaloriherraakin kylässä hiippaili.

Harva se päivä kylän läpi ajaa jyräsivät raskaat ammuksilla lastatut autokolonnat, niin että mökkipahasten pienet ikkunaruudut helisivät. Myös vihollisen lentokoneet muistuttivat usein sodan olemassaolosta.

Kaivattu kevät oli kuitenkin saapumassa – kevät 1942.

Ihmeen varhain aurinko ponnahti puiden latvaan, kummasteli Tossavainen vartiopaikallaan varhaisena aamuna. Pian aurinko alkoi lämmittää mukavasti Tossavaisen asetakin selkään ja hän olisi saattanut urvahtaa vartiopaikalleen, ellei juuri silloin olisi kantautunut hänen korviinsa jotain epätavallista.

Tossavainen siristeli silmiään. Hän näki kärrytiellä ihmisen, joka läheni. Unisissa aivoissa ajatukset käynnistyivät hitaasti. Mitä hittoa? Nainenko sieltä tuli?

– Seis! hihkaisi Tossavainen ja ojensi aseensa.

Tulija horjahti. Kuuli varoituksen muttei välittänyt siitä. Vauhti vain kiihtyi.

– Seis, tai ammun! Tossavainen varoitti uudestaan.

Yrittäisikö vihollinen hämäystä? Joku juoni tässä saattaisi olla? Ovelia pirut ovat. Mutta minua ei petetä, Tossavainen vakuutti itselleen ja laukaisi aseensa.

Laukaus herätti nukkujat. Sotilaat juoksivat vauhkoina, takit auki, monet ilman lakkia ja avojaloin, mutta ase kädessä.

– Hälytys! Hei, kuka ampui? Missä ryssiä? Miten helvetin tavalla ne ovat päässeet selustaan?

– Voi auttakaa! tulija uikutti selvällä suomenkielellä, jatkoi tuloaan ja heittäytyi lopulta sotamies Tossavaisen syliin.

Vihollisia ei näkynyt ei kuulunut. Kesken unen herätetyt miehet kummastelivat tilannetta ja kokoontuivat katsomaan nuorta naista, joka sai aikaan hälytyksen. Hänellä oli repaleinen hame ja hiukset sekaisin. Hän piti olkavarrtaan. Hänen sumeista silmistään kuvastui hätäännys. Olkavarresta vuoti veri.

– Tyttö raukka, kuka sinua ampui? Tossavainenko? En minä. Pamautin varoituslaukauksen ilmaan... Kuka helkkari? Surkean

näköisessä kunnossa. Muuten sievä kuin enkeli. Viedään kämppään.

– Ryssät minua ampui, nainen häkelsi tuskaisesti.

– Missä? Mitä kummaa sinä puhut? Suomeahan se mongertaa... Katsotaan, sanoi lääkäri. Ei tämä kovin paha ole. Lääkintämies! Missä jodimikko kyllää... Loikkari se on. Vietävä esikuntaan. Tulit linjojen läpi? Niin tulin. Sisukas tyttö tämä taitaa olla. Niin sitä pitää.

Pakolaisnainen kuljetettiin kenttäsairaalaan. Saatuaan lääkäriltä ensiavun hän yritteli nukkumista. Raukaisi mukavasti. Otaksuttavasti lääkärin piikki alkoi vaikuttaa. Mutta jostain kuului kolistelua. Ovet paukkuivat. Seinän takana kiroiltiin ja voivoteltiin. Yritäessään korjata asentoa olkavarteen sattui kipeästi. Side kiristi. Käsivarsi tuntui turpoavan kuin painonnostajalla.

– Kahdestoista sirpaleen poikanen, kuului seinän takaa lääkärin tyynnyttelevä juttelu. – Kyllä tästä vielä jalka tulee... Tiedä vaikka juoksukelpoinen jalka...

Pakolaisnainen oli vaipumassa suloiseen uneen, kun sisään tuli kolme miestä, valkotakkinen lääkäri ja kaksi sotilasta. – Tämäkö se on? toinen sotilas kuiskasi lääkärille kynnyksellä, ja sai myöntävän vastauksen.

Lääkäri, jonka suurissa, nopeasti liikkuvissa silmissä oli ystävällinen katse, asetti kätensä naisen otsalle ja sanoi:

– Tuntuuko yhtään paremmalta? Nämä herrat haluavat teitä hieman jututtaa, mutta toivottavasti he eivät häiritse pitkään.

Vaihdettuaan muutaman sanan sotilaiden kanssa lääkäri lähti huoneesta. Pakolaisnainen tunsu olonsa hämärällä, käsittämättömällä tavalla levottomaksi.

– Päivää vaan. Täällä se loikkari sitten makailee, tervehti karjumaisen näköinen mies möräkällä äänellä.

– Niin päivää, ja tervetuloa meikäläisten joukkoon, pienempi sotilas tervehti, rehvakkaasti hänkin.

– Olen sotapoliisi ja haluaisin teistä vähän tietoja, aloitti suuri köriläs ja jatkoi: – Olemme samaa heimoa ja tulemme teitä auttamaan kykyjemme mukaan. Täällä teillä ei ole mitään hätää. Ette ole ensimmäinen tulija ja teitte aivan oikean ratkaisun loikatessanne puolellemme. Sieltä niitä tulee aina vain lisää... Haluamme joitakin tietoja teistä, mutta oman etunne vuoksi, neiti, puhukaa vain totta. Muistakaa se. Vähäinenkin valhe voi myöhemmin koitua teille kohtalokkaaksi... Nimi?

– Irina Simana.

– Siis alkuperäinen nimi eikä mikään tekaistu?

– Se on minun nimeni.

– Oliko toista etunimeä?

– Mirjami.

Seurasi joukko vakiokysymyksiä, syntymäaika ja paikka, äidin ja isän nimet, veljet, siskot, koulut, nainut tai naimaton...

– Vai naimaton. Körmyniska räjähti sellaiseen nauruun, että koko parakki tärisi. Hän kaivoi pölliaskin taskustaan ja tarjosi tupakkaa.

– Ei ole pahemmin tullut tuhrattua tupakan kanssa, mutta nyt en voi kieltäytyä, neiti Simana sanoi ja tarttui tupakkaan.

Kun sauhuttelun aikana peitto sattui valahtamaan alas, tenttijöiden kiimaiset katseet juoksivat naisen vartalolla. Myöhemminkin ne viihtyivät hyvin paidan avarassa kaula-aukossa, jossa rintojen kohoumat näkyivät selvästi. Lausuttiin kohteliaisuuksia.

– Neiti hyvä, kertokaa nyt meille jotain itsestänne.

Mietteläänä nainen lopetteli tupakkaansa.

– Mistä minä aloittaisin?

– Aloittakaa lapsuudestanne saakka. Olisi mielenkiintoista kuulla mitä kaikkea elämäänne sisältyy. Kertokaa mitä muistatte – ihan vapaasti vaan.

– Lapsuudesta en kovin paljon muista, Irina Simana tumppasi välillä tupakan ja jatkoi: – Syntyessäni olin ollut heikko räpäle. Olivat arvailleet, ettei minusta eläjää tulisi. Tuohon aikaan Stalinin terävät ja pitkät kynnet ujuttautuivat Aunukseen. Isäni oli sanonut äidille, että nyt olisi korkein aika paeta Suomeen, ja he olivat pakanneet reppunsa ja lähteneet sadan kilometrin pituiselle korpivaellukselle, jalkapelissä, mukanaan kaksi pientä pojan naskalia. Ajatelkaa. Vanhin veljeni viisivuotias ja toinen vasta kolme. Se saattaa teistä kuulostaa uskomattomalta, mutta niin mummo on minulle kertonut.

– Nähtävästi isällänne oli jokin erikoinen syy paeta bolsevikkivaltaa? Kertoiko mummonne siitä?

– Kertoi. Isäni tunnettiin innokkaana mensevikkinä. Hän oli liittynyt Aarne Sihvon joukkoihin, hiihdellyt kylästä toiseen ja yrittänyt saada kansannousun Aunuksessa.

– Ai saamari! Körmyniska hihkaisi iloisesti.

– Tämähän onkin harvinainen lintu, ilahtui kirjurikin. Hän lopetti kirjoittamisen ja ryhtyi kaivamaan kuvetta. Miehet heittivät toisiinsa merkitseviä katseita.

– Kiltin näköinen tyttö. Saattaa hyvinkin puhua totta, kirjuri sanoi ja tarjosi vuorostaan.

– Oikeastaan täällä ei saisi polttaa kukaan, mutta jos minä vielä toisen vetäisen, Irina-neiti huomautti ja pani palamaan.

– Aikanaan teillä on tainnut olla suuri talo?

– Höh, höh! Ei ainakaan suuri. Sellainen peltotilkku jossa vanhempani olivat pitäneet neljää viittä lehmää...

Neiti Simana kertoi poliiseille koulunkäynnistään ja elämäkulustaan vuoteen -38, jolloin hänen mummonsa oli kuollut. Itku kurkussa hän muisteli talvisotaa, jolloin eli orpona, joutui työvelvolliseksi ja raatamaan lähes ympäröityä päiviä. Kaikkien miesten ollessa sodassa, naisten oli tehtävä raskaat maataloustyöt.

Säälän tuntein poliisit kuuntelivat Irinan kovaa kohtaloa.

– Niin, sitä minun piti kysyä, miksi vanhempanne eivät ottaneet teitä matkaan?

– Miten he sylväävän olisivat kuljettaneet. Jättivät minut mummoni hoiviin. Ja isäni suunnitelmiin kuului noutaa minut myöhemmin. Olisi kantanut selässään. Mutta raja sulkeutui, eikä isäni päässyt tulemaan. Mummo sai sellaisia terveisiä, että isäni oli yrittänyt useampaankin otteeseen.

Tuon jälkeen Irina kuvasi aikaa ja tapahtumia kesällä -41, kun suomalaiset joukot tunkeutuivat Aunukseen. Perääntyvät punasotilaat koettivat raahata matkassaan myös siviilejä. Mutta suomalaisten piirittäessä ja lentokoneiden pommittaessa kylää kaikki meni sekaisin. Kaaoksen keskellä monet pakenivat metsään siirtyäkseen sieltä taas asuinsijoilleen ja suomalaisten puolelle. Tuo ajatus oli ollut Irinallakin, mutta tyttö ei saanut siihen tilaisuutta erään punaupseerin korjatessa hänet hevosensa selkään ja ratsastaessa saman tien pakoon. Hänet lähetettiin ensin Karhumäkeen ja sieltä Poventsaan.

– Viime talven olin kolhoosin töissä, Irina jatkoi kertomustaan. – Keväällä loppui heinä. Kolhoosin varastot oli tyhjennetty armeijan hevosille. Sotilailta kuulumme, että suuren järven takana oli ladollinen ja kaksi heinäsuovaa. Rekikeliä

aikana ennätimme hakea sieltä kaksi hevoskuormaa, mutta latoon jäi vielä heinää. Vesien auettua minä jouduin Natalian kanssa rahtaamaan niitä suurella veneellä. Kun Natalia oli satuttanut kirveellä jalkaansa, kolhoosin johtaja ajoi minut yksin heinänhakuun. Hyvä että ajoi. Olinhan pienen ikäni odottanut päivää, jolloin loikkaisin omaisteni luo Suomeen... ”Karhumäen pohjoispuolelta pystyisi soluttamaan suomalaisten selustaan vaikka divisioonan”, olin kuullut sotilaiden sanovan. Varmaan siitä sitten yksi naisihminen onnistuu hiippailemaan, ajattelin järven selällä, kun kiskoin yksin raskasta tukkivenettä. Olin lähtenyt matkaan vasta puolen päivän jälkeen eikä kolhoosin johtaja odottaisi paluutani ennen puolta yötä.

Päästyäni vastarannalle jätin veneen siihen ja lähdin päättäväisesti kohti länttä. Silloin tällöin pysähdyin kuulostamaan. Kuullessani hakkausta tai muita ääniä kiersin paikan kaukaa. Sen jälkeen koetin taas ottaa entisen suunnan. Toukokuinen yö oli vielä kylmä ja ylläni ei ollut muuta kuin resuinen hame, tuo tuolla naulassa. Arvaatte minkälaista oli liikkuminen risukkoisessa metsässä. Ja katsokaahan tuonne sängyn alle, minkälaiset ronttoset minulla oli jalassa ja olemattoman kevyt röijy päällä. Kylmässä suovedessä jalkani kangistuivat lähes tottelemattomiksi. Paleltumisen pelossa, sekä punasotilaiden pelossa en kuitenkaan uskaltanut ajatella nukkumista ennen kuin pääsisin suomalaisten puolelle linjoja. Pelkäsin nääntyväni metsään. Onneksi olin varastanut kolhoosista mustaa leipää. Keskiyöllä ahmin sen suuhuni.

– Mutta tuo haavoittuminen. Missä se oikein tapahtui? Kuka teitä ampui?

– Kuulkaa kun kerron. Olin päässyt erään suolempareen laitaan. Se ei ollut kovin suuri, mutta sitä vetisempi. Ja siinä

pysähdyin miettimään, uskaltaisinko lähteä yrittämään suorinta tietä sen yli vai lähtisinkö kiertämään. Samassa kuulin sivulta karjaisun ”STOI!” Herrajumala miten minä säikähdin. Polvistani tuntui häviävän viimeisetkin voimat. Mutta kuoleman edessä ihminen saa jostain uusia voimia – ja minua vietiin. Punasotilas ampui jälkeeni useita laukauksia, ampui ja komensi samalla minua pysähtymään. Juoksin niin matalana kuin ihminen pystyy pitkässä hameessa suovarpujen keskellä juoksemaan. Tein mutkia, kuulien viheltäessä korvissani. Voi taivas, että minun sydämeni hakkasi. Vasta myöhemmin, kun uskalsin pysähtyä vetämään henkeä, havaitsin haavoittuneeni olkavarteen. Ensin pelästyin verentuloa, mutta hetken päästä kiitin luoja, ettei se punasotilaan tunari osannut tuon tarkemmin ampua...

– Anteeksi jos taas keskeytän, Körmyniska-poliisi sanoi, – mutta voisitteko kertoa meille, miksi ette paennut Suomeen jo ennen sotaa tai viimeistään heti sodan alettua?

Neiti Simanan kunto vaikutti huonolta ja hän halusi laskeutua petille pitkäkseen.

– Sanoinhan jo, että koko pienen ikäni olin suunnitellut loikata Suomeen...

Tyttö oli jatkamassa ontolla ja jotenkin väsähtäneellä äänellä, kun lääkäri pistäytyi huoneeseen.

– Ohoh! Onpas täällä savua, lääkäri nirpisti nenäänsä ja kiirehti aukaisemaan ikkunan. Suunnattuaan katseensa sotapoliiseihin, hän jatkoi: – Mielestäni olette vaivanneet potilastani jo aivan tarpeeksi. Sopiiko, että jätätte hänet tällä kertaa minun hoiviini ja tulette uudestaan myöhemmin, kun tyttö ennättää hieman toipua?

Sotapoliisit tottelivat lääkäriä varsin nöyrästi. Mihin se täältä karkaisi, heikossa kunnossa oleva tyttö.

Lääkäri soi Irinalle ystävällisen katseen ja tarttui hänen ranteeseensa.

– Kiusasivat neitiä jo liiankin pitkään.

Kalpean näköinen Irina hipaisi suortuvia otsaltaan, johon oli kihonnut lievä tuskan hiki.

– Röyhkeitä kotirintamasankareita, lääkäri tuhahteli. –

Pistävät nokkansa joka paikkaan. Mutta koettakaa olla välittämättä heistä. Ette te ole poikkeus. Jokaista karjalaista he ovat tenttimässä. Ja kun tietävät uuden loikkarin saapuneen, he iskevät kuin korppikotkat saaliinsa kimppuun. Pulssinne on selvästi kiihtynyt. Mutta jospa se rauhoittuu kun makaillette kiltisti petissänne toistaiseksi.

Kaksi päivää Irina sai maata rauhassa, ennen kuin sotapoliisit rynnistivät taas sairaalaan.

– Päivää neiti.

– Päivää vaan.

– Neiti vaikuttaa pirteämmältä kuin viimeksi, Körmy röyhähteli.

Pienempi poliisi selasi lehtiötään.

– Vieläkö on kuumetta?

– Vain kolmekymmentäseitsemän ja viisi.

– Kuulimme lääkäriltä, että pääsette pian pois täältä. Eipä ole paljon tilaa kenttäsairaalassa. Mutta mihinkäs me viimeksi jäätiin?

– Tyttö kertoi meille pakomatkastaan, jolloin olivat ampuneet häntä olkavarteen.

– Joo, joo. Se oli mielenkiintoista juttua. Kuuntelin kuin parasta jännitystarinaa... Niin, minä jäin muistaakseni odottamaan vastausta siihen, miksi ette aikaisemmin loikannut puolellemme?

– Ottakaa huomioon, että nuorena tyttönä minulla ei ollut tarkkaa käsitystä valtakunnan rajasta ja sen vartioinnista. Ennen talvisotaa olin vasta täyttänyt 18. Olin nähnyt kuinka pelokkaasti vanhemmat ihmiset supattelivat piikkilanka-aidoista. Olin kuvitellut korkean piikkilanka-aidan kulkevan Jäämerelle saakka, aidan, jota konekiväärit ja rajasotilaat koirien kanssa vartioivat yötä päivää. Vasta talvisodan jälkeen sain käsityksen rajasta, ja loikkaaminen alkoi kiehtoa mieltäni uudella tavalla. Joka päivä suunnittelin pakoa vapauteen, mutta sain tilaisuuden siihen vasta nyt.

– Jaa, jaa, Körmy sanoi mietteläästi ja jäi odottamaan, että toinen poliisi ennätti kirjoittaa asian muistiin.

– Käsitäteköhän te, miten ankeata on asua kommunistien komennossa? Irina huokaisi raskaasti.

– Jotain olemme vangeilta kuulleet. En ole tavannut vielä ainuttakaan, joka olisi kehunut sitä.

– Uskokaa minua, kun sanon, että tuskin yksikään toiselle puolelle jäänyt karjalainen on päässyt eroon Venäjän vallankumouksesta – siis siitä ajatuksesta, että Karjalalle koittaa vielä samanlainen vapaus kuin Suomellekin. Tuota ihanaa päivää ne raukat ovat odottaneet vuosi vuodelta kärsien nälkää ja pelkoa.

– Samaa ovat kertoneet kaikki toisetkin teikäläiset. Mukavaa kuulla.

– Puhutteko muuten hyvin venäjää?

– En hyvin, mutta joten kuten tulen sillä toimeen.

– Niin, teidän olette opettaja.

– En minä niin ole sanonut. Kerroin opiskeluistani Petroskoin seminaarissa, mutta ennätin käydä sitä vain kolme vuotta, kun sota katkaisi opiskeluni...

Seinän takana käännettiin radio kovalle, ja tenttijät hiljentyivät kuuntelemaan. ”Marsalkka Timošenkon laaja saartoliike saksalaisten motittamiseksi epäonnistui. Timošenkon omat joukot joutuivat mottiin. Nyt saksalaiset joukot pehmittävät Harkovin mottia, joka pitää sisällään noin puolisen miljoonaa bolševikkia. 57. bolševikkiarmeijan päällikkö on ampunut itsensä, ilmoittaa Hitlerin päämaja. Taistelutoiminta Suomen rintamalla on ollut suhteellisen hiljaista. Aunuksen kannaksella vihollinen on hyökkäillyt mutta tolkuttomasti ja turhaan, ilmoittaa oma päämajamme.”

– Mitä Neuvostoliitossa ajatellaan sakemanneista?

– Kyllä te sen tiedätte kysymättäkin. Luulenpa että suunnilleen samaa, mitä talvisodan aikana Suomessa ajateltiin venäläisistä.

Körmy hörähti mahtavaan nauruun.

– Talvisota-aikana, voi saakeli niin... Mutta joku viisas on joskus sanonut, että venäläisten hädässä on Karjalan tulevaisuus.

– Otaksuttavasti niin on. Mutta eihän mikään kansa halua tulla tuhotuksi.

Körmy jäi hetkeksi mutustelemaan Irinan sanoja.

– Sota on raakaa, Körmy huokaisi sitten, pullisteli mahaansa ja jatkoi: – Mutta sanokaapa meille rehellisesti mitä viholliset ajattelevat suomalaisista?

– Ainakin he ihmettelevät sitä, miksi suomalaiset eivät pysähtyneet vanhalle rajalle. Sitä venäläiset kiroavat. Mutta karjalaiset iloitsevat ja uskovat, että viimeinkin heille koittaa se kauan odotettu vapaudenaika.

– Sanoitte viimeksi, ettette tiedä, missä omaisenne asuvat?

Kaksikymppinen Irina Simana lähtee jatkosodan vallitessa Neuvostoliitosta Suomeen Tsolman kylään, jossa hän ryhtyy kapteenin rakastajattareksi ja saa itselleen toimistotyön. Kun käy ilmi, että kylään on soluttautunut desantteja, eläköitynyt etsivä Koski saapuu paikalle selvittämään asiaa. Hän kiinnostuu kylässä liikuskelevasta salaperäisestä alikersantista sekä alueelta löytyvästä vihollisen asekätköstä.

Irina ja Mannerheim on Onni Palasteen sota-ajan pyörteisiin sijoittuva jännitysromaani. Vihollinen uhkaa ajaa asetoverit erilleen, mutta kaiken keskelle mahtuu myös lämpimiä jälleennäkemiä.

Onni Palaste (s. Bovellán, 1917–2009) oli sotakirjoistaan tunnettu suomalainen kirjailija. Palaste oli sotaveteraani, joka aloitti kirjoittamisen jo rintamalla. Hän hyödynsi omia sotakokemuksiaan teoksissaan, joista tunnetuimpiin kuuluvat muun muassa *Rukajärven sissit* (1967) ja *Suomussalmen sankarit* (1979).